

GÖNÜL GÖZÜYLE

HAC ve UMRE

Ali Ramazan Dinç

maui
YAYINCILIK

Güzel Ahlâka Erişmek İçin Çıkılan Yolculuk

Yaptığımız bütün ibâdet ü tâatlerin itikadî ve ahlâkî yönü vardır. Meselâ bir mü'min olarak Hac ibâdetinin farziyyetine inanır ve yerine getirmeye çalışırız. Bu dînî görevler vesilesiyle ahlâkımızı da güzelleştiririz. Gerçek hacı olabilmek için ihrama; fena ahlâkı atıyor, güzel ahlâkı takınıyorum düşüncesiyle bürünmeli; Beyt-i Şerîf'i tavafta her bir şavtı, nefsin her bir mertebesini geçiyormuşçasına yapmalıyız.

Hem maddî hem de mânevî pederim olan Üstadımızın yanında çok fazla bulduğumdan dolayı misalleri daha çok ondan veriyorum.

Hac yolunun açıldığı ilk yıllarda, 1947 senesinde Üstadımız hacca giderler. Yaşlı bir

adam kendi sûretini Üstadımızda görmüş olmalı ki yolculuk esnasında mürşidimize çirkin sözler söyler. Genç olmalarına rağmen Üstadımız, hiç kızmadan bu münasebetsiz adama, “Amcacığım! Ben de fenâ huylarımdan kurtulup güzel ahlâka erişmek için çıktım bu yola.” der. Üstadımızın bu güzel davranışı adamın ıslahına vesile olur.

“Tak, Tak!” Ne Demek

Gençlik yıllarımdı. Evimizde bir sofraya kurulmuş güzide bir topluluk aşkla yemek yiyordu. Bu zevki, sadece mideler değil gönüller de tadıyordu. Bu mecliste, Gazi Kasabası'ndan, hâl ehli Taktak Ali Amca da vardı. Üstadımız, “Oğlum tak tak ne demek?” deyince, ben de elimi yemek sinisine vurdum: “Tak, tak!” Üstadımız (ks), “Oğlumuz daha işin zâhirinde, inşallah ileride bâtınî cihetini de kavrar.” buyurdular. Meğer tak tak demelerinden gaye, Hak Hak demekmiş.

Üstadımız bizlere cıvı cıvı öten kuşlardan şırl şırl akan sulara kadar, her şeye ibret nazarıyla bakmamızı öğütlerdi. Kayseri'nin Reşâdiye kasabasında yaptıkları cezbeli bir sohbeti müteakiben, şelâleyi andıran bir suyun başına geldik. Bizlere, “Suyun sesine

kulağınızı 'Hû Hû' diye zikrediyormuş gibi verin." buyurdular. İşte o zaman dağların gözyaşına, âşıkların da gözyaşları karışıp bambaşka bir âlem oluverdi dünya. Erciyes dağına nazar buyurup tepeleri, kutb-ı cihân'la, iki tarafında bulunan ğavs-i azam ve ğavs-i ûlâ'ya benzetmeleri, Üstadımızın her şeye ibretle bakmalarının bir nişanesidir.

Hacerü'l-Esved'in Bulunmaz Eşi

Üstadımız, Beytullah, Ravza-i Pâk-i Nebî ve civarı hakkında yazdıkları şiirleri, bizzât müşâhede ederek kaleme aldıklarını söylemişlerdi.

*Altınoluk, bâb-ı Kabe arası,
Varsa basîretin görürsün arşı,
Hacerü'l-Esved'in bulunmaz eşi,
Kaydetsin ismimi selâm götürün*

Peygamberimiz (sav)'in Mescid-i Saâdet'i hakkında yazdıkları şiirin bir kıtası bizleri çok duygulandırmaktadır.

*Muhammed (sav) saflarda gezer,
Ümmetine eyler nazar,
Kusurum çok, ettim hazer,
Bu, heybet-i Muhammed'dir (sav)*

1973 yılında ashâb-ı suffede otururken Üstadımız, bize, Peygamberimiz (sav)'in Kabr-i Şerîf'inde, zemzem kuyusuna inilen merdiven gibi bir inişin olduğunu ve burada Server-i Kâinat Efendimiz (sav)'in yeşil bir seccâde üzerinde ümmetine teveccühte¹ bulunduğunu anlattılar. Bir umre ziyaretimiz öncesinde, "Peygamberimiz (sav)'in seslerini duymadan gelme evladım." buyurdular. Fakat bizim gibi bîcâreler bu devlete nasıl erebilirler ki...

Üstadımız (ks), Ashâb-ı Suffe'de geçmişlerinin ruhlarına fatihâlar okurken, dâmad-ı âlîleri Hafız Ahmet Dinç (rha), kabr-i saâdetten kendilerine doğru gelerek, "Hacı baba! Benim rûhuma fatiha okumayacak mısın?" deyince Üstadımızda bir ağıt başlar. Üstadımız (ks)'i, bu hale vakıf olan Sami Ramazanoğlu (ks) teselli ederler.

---

¹ Kâmil insanların kalpleriyle müridlerine manevi infakta bulunması.

Öyle Bir Hac Yapınız ki

Hemen hemen her ziyaretimizde Ali Ulvi Kurucu Bey, bizlere, hacılara şu tavsiyeyi yaptığını söylerdi: “Öyle bir hac yapınız ki, memleketinize döndüğünüzde, sizi görenler, ‘keşke ben de hacca gidip bu zât gibi edepli ve terbiyeli bir insan olsam’ desin.”

Hacca giden kardeşlerimize büyükle-
rimiz, heybenizin bir gözü sabır, diğer gözü
de para dolsun tavsiyesinde bulunurlardı. Bu
yola, göz yaşlarıyla çıkan insanlardan bir
kısmının ihramın içinde dövüştüğünü, canı
sıkılınca, esans şişesini kızdığı adamın
kafasına çarptığını, âh memleketimin soğuk
ayranı deyince, Fahr-i Kainat (sav)’ın, “Git
memleketine de ayranını iç.” deyip o kişiyi
kovduğunu ve daha bir çok kötü örneklere

şahit olduğunu biliyoruz. Allah (cc) bizi bu hallerden muhafaza buyursun.

Hiç şüphesiz, hacdan döndüğünde ana-sından doğduğu gün gibi pâk olan, yüzü nûr-i İlâhî'den ayva gibi sararan ve aşkından göz yaşları inci gibi dökülen nice âşıklar da var. Ölmek için elli dört yıl kalan fakat bir günlük tatil için geldiği memleketinde ruhunu Hakk'a teslim edenler de mevcut. Memleketinde ölüp ruhu Ravza-i Nebî'de bulunan sâdık kullar olduğu gibi o güzel beldelerde ölüp de Lût gölüne atılan münkirlerin de olduğunu ârifler bildirmektedir. Yıllarca orda kalıp memleketinde can veren zâtın ruhu inşaallah o güzel mekânlardadır.

Rûhunu Harem-i Şerif'te Hakk'a Teslim Edenler

İsyandan tam manasıyla dönmüş, gözü daima yaşlı Yahyalılı Hamza Şahin kardeşimiz, Medine'de dostlarına şöyle demiş: "Burada bir araba bana çarpsa, kazayı yapan adamla ikâmet (burada kalmak için bir belge) vermesi şartıyla anlaşırım." O, Kâbe ve Ravza-i Mutahhara'ya bu kadar âşıktı. Bu samimi arzusu, bir arkadaşı tarafından temin edilmiş ve tam müjdelenecekken Yedi Mescidlerde, Allah ve Rasûlü (sav)'nden aldığı ikâmetle, ruhunu Mevlâ'ya teslim etmiş ve Cennetü'l-Bâkî'ye defnolunmuştur. Peygamberimiz (sav), "Benden sonra öyle ümmetlerim olacak ki Beni görmek için; malını, mülkünü, âilesini, çoluğunu, çocuğunu, terketmeyi isteyecek." buyurmuşlardır.

Sami Ramazanoğlu (ks), Diyarbakırlı Hasan Efendi'ye "Bundan sonraki hayatınızı Kâbe'de geçirin." buyurmuşlar. Emre icâbet eden Hasan Efendi, Beytullah'ta ibâdet ederken rûhunu Hakk'a teslim ederek Cennetü'l-Muallâ'ya defnolmuştur.

Bedenen Değil Rûhen de Yapılan Hac

Medîne-i Tâhire'de seçkin bir cemaate, Cüneyd Bağdâdî (ks)'nin, hacdan gelen bir müridiyle aralarında geçen konuşmayı okuduğumda, bir zât bize, "Eğer bu nasihatleri hac yapmadan önce okusaydınız, biz haccı sadece bedenen değil, rûhen de yapar, hakîkî bir hacı olurduk." dedi.

Hâlikımızdan (cc), bütün ibâdet ü tâatlerimizi kâmil îman ve ahlâk-ı hamîdeyle yapmayı temenni ederiz. Yine Cenâb-ı Mevlâ'dan rûhumuzla cismimizin Kâbe'yi ve Ravza-i Mutahhara'yı ziyaret etmesini dileriz. Hâlık-ı Lem Yezel'den Arafat'ta Zât'ını tanımayı (irfân) ve vakfede eşyanın hakîkatine ermeyi (vukûf) niyâz ederiz.

Sermayesi Muhabbet Olanlar

*Herkesin kalbinde büyük bir sevda...
Herkeste büyük bir sessizlik... Henüz Kabe'ye
girmeden Ev Sahibi buyur ediyor ziyaret-
çileri... Sahib-i Hane misafirlerine büyük bir
ikramda... Davetçiler teyakkuzda, teşrifatçılar
bambaşka bir güzellikte...*

Sivas'tan Kayseri'ye döndüğümüz bir gündü. Bize refakat eden kardeşlerimizle, teypten Kur'an-ı Kerim, ilâhî ve kasideler dinliyorduk. Rasûl-i Kibriya'nın vasfının yapıldığı beytlerden dolayı bağrımız ateşli, gözümüz yaşlıydı. Derundan gelen âh u vahlar, bizi bu âlemden başka bir âleme götürüyordu. Böyle bir mânevi coşkunluk

içerisindeyken o kutsal diyarlara gitmek için sözleştik dostlarla.

Pasaport işlemleri yürütülürken, analarımız da heveslendi bu yolculuğa.

Bu kervana, cebinde hiç harçlığı olmayan fakat muhabbet sermayesi pek çok olan sermayedarlar da katıldı.

Bu yolculukta kaynayan suları Allah (cc) ve Rasûlullah (sav) aşkıyla içenler, gözünden akan yaşlarla yanaklarında izler oluşan Rasûlullah sevdahısı, gönül zenginleri de vardı.

Yolculuğa Çıkarken Pazartesi Gününü Tercih Etmek

Henüz yola çıkmadan bir kısım yakınlarımız: “Bu yolculuğunuz bir başka olacak.” diyorlardı. Hakîkaten de öyle oldu. Sefere çıkarken pazartesi gününü tercih etmek, Aleyhissalât ü vesselâm Efendimiz’in sünnet-i seniyyeleridir. Biz de, yolculuğumuzun başladığı pazartesi günü Mekke-i Mükerrreme’ye, Peygamberimiz (sav)’in hicret ettikleri Pazartesi günü Medine-i Münevvere’ye ve yolculuğumuzun son gününe rastlayan pazartesi günü de İstanbul’a dönmüş olduk. Biiznillah o mübarek beldeden bedenimiz, Kadir gecesinin zevkini duyarak ayrıldı.

“Ya Rabbi! Bizi Günahlarımızdan da Çıkar.”

Herkesin kalbinde büyük bir sevdâ... Herkeste büyük bir sessizlik... Henüz Kabe'ye girmeden Ev Sahibi buyur ediyor ziyaretçileri... Sahib-i Hane misafirlerine büyük bir ikramda... Davetçiler teyakuzda, teşrifatçılar bambaşka bir güzellikte....

Zâhiren İbrahim (as)'in yaptığı, bâtinen Hakk'ın nûrdan kurduğu Kâbe, bütün heybet ve ihtişamıyla, üzerindeki âyetlerle, işlemeli örtüsüyle evladını bağrına basan şefkatli bir baba gibi rahmet ve merhamet kollarını açıp ziyaretçilerini kucağına alıyordu.

İftar vaktinde sağanak sağanak inen feyiz ve bereket, rahmet ve tecellî nûrları gönülleri ihyâ ediyor, gıdalandırıyordu. Yatak ve istirahatın yerini ziyaretler, tavaflar, tesbih ve tehliller alıyor; gönüller İlâhî aşk, şevk ve muhabbetle duruluyordu. Kefeni hatırlatan bembeyaz ihramla yapılan ve de her bir şavtında farklı âlemlere götüren tavaf, makâm-ı İbrahim'de kılınan namaz iç âlemleri arıyordu.

İçilen Zemzem suyu ile kuvvetlenen ruh, hata ve isyanların dökülmesiyle bedeni de hafifleterek âdeta Safa ve Merve'de uçuyordu. Tıraş olunup ihramdan çıkıldığında, "Ya Rabb! Bizi günahlarımızdan da çıkar." deyip, Rahim Mevlâ'ya çokça yalvarılıyordu.

Bâb-1 Kâbe ile Altınoluk arasında cem olan kardeşler, iftarlarını sadece hurma ve zemzemle değil, râbıta ve murakabeleriyle, Fahr-i Kâinat'ın mübarek elinden, Arş-ı Azam'dan inen Kevser'i de yudum yudum içerek, irfan semasına kanatlanıp uçarak açıyorlardı.

Bu sofrada çocuk yaşta yavrular olduğu gibi itminan haline erişemeyerek nefsini ıslah edemeyen, bizim gibi kırkını geçen yaşlılar da vardı. Bu cemaat teravihini, beş vakit namazını ve her türlü ibâdet ü taatini sırf Rabbi için yapan, O (cc)'nun Cemâlini özleyen ve Zâtına kavuşmayı gözleyen hayırlı bir taifeydi.

“Bu Günleri Bize Lütfeden Mevlâ’ya Hamdolsun.”

Dağında, taşında ve her zerresinde türlü sırlar müşâhede eden bu grup Cebel-i Nûr’a da çıktı. Akşam namazında vahy-i İlâhî’nin ilk olarak indiği Nûr dağının eteğindeydik. Âdeta mânevî bir asansör kuruldu, Hıra dağına çok kısa bir zamanda çıktık. Bir âşık kardeşimiz, “Önümüzde sağımızdan geçip yol gösteren bir de kılavuz vardı.” demişti. Dillerde ve gönüllerde terennüm edilen nâme şu idi: “Bu günleri bize lütfeden Mevlâ’ya hamdolsun.”

Semâ dile gelmiş şöyle diyordu: “Müşriklerin şirkinden, zâlimlerin zulmünden uzaklaşan, yalın ayak yürüyen Şanlı Peygamber (sav), âh bir daha gelse de O’nu görsem.”

Arz da haykırıyordu: “N’ola mübârek ayaklarına bir yüz sürsem.”

Lâhûtî kokularla etrafına misk ü amber saçan, “Ne olacak bu insanlığın hali” diye derin derin düşünen, Server-i Kâinât’ın oturduğu iki taş arasında saatlerce kaldık.

Elinde tesbih, dilinde Mevla zikri olan bir Pakistanlı müdavimiydi oranın. Peygamberimiz (sav)’in doğumuyla şereflenen seher vaktinde, arştan incek olan İlâhî payı ve sahur bekliyordu o da. Zikrullahtan sonra kardeşlerimizin her biri, bir taşın üstünde tefekküre dalmıştı. Nûrundan dolayı ayrı bir renge ve ayrı bir görüntüye sahip Cebel-i Nûr’dan ayrılmak bizlere çok zor geldi.

Geceyi, yatsı namazı ve teravihi Beytullah’ta eda edip sabah namazını da kılarak geçirdik. Bir hafta önceki Arafat dağı ziyaretimizle, Cebel-i Nûr’a çıkışımız aynı güne tesadüf etti.

Sırrına vakıf olanları irfana ve vuslata eriştiren Arafat Dağı, manevî bir radar gibi etrafı gözetliyordu. Misafirlerini afv-ı İlâhî'ye gark ederek kılavuzluyordu. Arafat Dağı atamız Adem (as)'le Havva anamızı buluşturan, gösterdiği tevazuu ile hacıların haccını, belli bir vakitte isbat-ı vücud etmeleriyle kabûle şayan kılan, anadan doğduğu gün gibi günahların yok olup paklanmasına vesile olan kudsî bir dağdır.

Böyle şerefli insanların yanında kendimi Ashab-ı Kehf'in kıtmiri gibi görüyor ve Rabbimize bir Peygamberin yalvarışıyla şöyle dua ediyordum: "Yâ Rabb! Bizi Müslüman olarak öldür ve sâlihler zümresine kat." (Yusuf, 12/101)

“Kâbe’de de Böyle Ağrımıştı”

Geçen sene Ramazan-ı şerifte teravîh namazını Ravza-i Mutahhara’da edâ ederken gönlüm, bir daha ne zaman gelebilirim düşüncesiyle meşguldü. Elhamdülillah, Taha’nın kardeşlerinin hepsini bu güzel beldelere getirmeye muvaffak olmuştuk. O’nun da hakkını yerine getirmek için Haziran ayında okulların tatil olacağı mevsimi düşünüyorduk.

O beldelerin hasretiyle yanıyorduk. Bu halet-i rûhiye içerisinde, “Daha o günlere de çok var Yâ Rabbi!” diye feryad u figân edeceğim bir ânda kendimi zorla tutmuştum. Bizi bu mübarek beldelere götüren şirketin çalışanlarından Abdulkadir Postallı kardeşimizi ne zaman görsem, “Yolculuk ne vakit?” diye sorar dururdum. Oraların sokaklarına, çarşılarına bile âşık olmuştuk.

Üstadımız bir sohbetlerinde, “Beytullah şöyle dursun, orda kumlara batan otobüsü itmeye bile kurban olayım.” buyurmuşlardı.

Adamın birisi hiç durmadan Kâbe’den bahsedermiş. Halk artık adamın bu tavrından bezmiş. “Yeter artık! Bir daha Kâbe’den bahsetme!” diye uyarmışlar adamı. Bir müddet hiç ses etmeden öylece durmuş ama daha sonra “Ah karnım deyip sızlanmaya başlamış.” adam. Mecliste bulunanlar, “Neyin var? Ne oldu karnına?” dediklerinde “Kâbe’de de böyle ağrımıştı.” diye cevap vermiş.

“Gönlümüzü Zâtına Yakın Eyle!”

Nihayet ilkokullar tatile girdi, Haziran ayının on birinde çok sıcak bir mevsimde yola çıktık. Ama buna rağmen vazifelerimizi mânevî iklimin serinliğinde yaptık elhamdülillah. Gece umreyi tamamlayıp, Altınoluk'un karşısında biraz istirahatten sonra ılık sularla abdest alıp Kâbe'nin karşısına geçtik

Kâbe'yi tavaf ederken nefsin yedi mertebesini bir bir geçiyormuşçasına yapmaya çalıştık. Hacerü'l-Esved hemen hemen her şavtta öpülebiliyordu. Tavafı tamamlayıp Hacerü'l-Esved'i öpüp çıkarken Allah'ın erlerinden bir zât, Arapça olarak, “Yavaş, yavaş.” dedi. Bu insan, bizim gibi bir gâfil değildi.

Bazen başımız Kâbe'nin duvarına değecek kadar yaklaşip namaz kıhyorduk. O andaki yakarışımız, "Cismimizi beytine bu kadar yakın eylediğin gibi gönlümüzü de zâtına yakın eyle!" idi.

Bir vesileyle birlikte olduğumuz bir kardeşimiz bir anda hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. İlk önce bunun sebebini anlayamadık. Kendisine geldiğinde konuşmaya başladı ve, "Rabbime gönlüm niçin bu kadar uzak!" dedi. Derdimiz, bize bizden yakın olan Mevlâ'yı bulmak olmalı:

Sen çıkınca aradan

Kalır seni Yaradan

"Ben senin şüphesiz Rabbinim. Hemen ayakkabını çıkar, çünkü sen kutsal bir vâdi olan Tuva'dasın." (Tâhâ, 20/12) âyetinde, sûfi müfessirlere göre ayakkabılarını çıkar demeden gâye, kalbinden mâsivâyı yani Allah'ın muhabbetine engel olacak her şeyi çıkar

demektir. Nefsânî ve hayvânî duyguları gönülden silip attığımız an, kalp âyinesine nûr ve tecellîler akseder.

*Ayinedir bu âlem her şey Hakk ile kâim
Mirat-ı Muhammed'den Allah görünür dâim*

Niçin Ağlayamıyoruz?

Efendimiz (sav)'in Mîraç hâdisesinde Sadr-ı Şeriflerinin açıldığı yerde bir müddet uyuya kaldım. Kendime geldiğimde şu düşünce belirdi gönlümde: Âdem (as) bir zellesi için yüzyıllarca gözyaşı döktüğü halde biz niçin acaba bunca hata ve isyanlarımıza rağmen ağlayamıyoruz?

Hemen her gece Kâbe'de idik. Önümde Efendimiz (sav), etrâfımda sâdât-ı kirâm ve mürşid-i kâmiller varmışcasına tavaf etmeye çalıştım. Tavaf esnâsında N. Fazıl Kısakürek'in şu beyitlerini mırıldandım:

*Sonsuzluk kervanı peşinizde ben
Üç ayakla seken topal köpeğim*

Allah'a İnanırım Dediği İçin Allah Rasûlüne Yapılan Ezâ

Teheccüt vaktinde buralara âşık olan dostlar hep kendilerini hatırlatıyorlardı bizlere. Biz de onlar için Kâbe'ye bakıyor, gözlerimiz yaşıyor ve yüreklerimiz dağlanıyordu. Bu tatlı anda bir Profesör kardeşimiz geldi. Dedim ki ona, "Hacerü'l-Esved'in karşısında namaz kılmak çok hoşuma gidiyor." Mekke ve Medine'nin tarihini çok iyi bilen bu zât da şunları nakletti bize:

"Efendimiz (sav), en çok namazı bu cihette kılarlardı. Çünkü karşı tarafta müşriklerin toplandığı 'Dârü'n-Nedve' vardı. Miraç hadisesi de bu tarafta olan 'Ümmü Hânî'nin evinde zuhûr etti. Birgün Nebiyyi Ekrem (sav) namaz kılarlarken, müşrikler kırk-elli kilo ağırlığında olan devenin işkembesini secde

anında üzerine bıraktılar. Bu fecî hâli haber alan Fâtıma annemiz (ranha) koşup gelerek Peygamber babasının üzerinden işkembeyi kaldırıp attı ve, ‘Allah’a inandım dediği için, Hakk’ın Habîbine böyle ezâ mı edilir?’ diye çılgılık attı.” Kardeşimiz bunları anlatırken, içimiz yana yana gözümüzden hazin hazin yaşlar akıyordu.

Âşık Olduk Kâbe'ye

Çocuk yalnız kalmasın diye ikinci namazına gidememiştim. Beytullah'a gidemedim diye içime bir hasretlik çöktü. Akşam namazı için vardığımda, ne oldu bilmem, anasından ayrılan çocuk gibi feryâd ettim. Namazda bile bu inleyiş devam ediyordu. Rabbimizin lüt-fuyla âşık olduk Kâbe'ye.

*Yaktı nârı kahrına
Gark eyledi bahrine
Gitti gönül şehrine
Aşkın devrân eyledi*

*Aşkın oldu sermaye
Gitti varlık deryaya
Mecnun kıldı Mevlâ'ya
Aşkın hayrân eyledi*

Ölmeden Evvel Ölmeyince

Tâhâ yalnız kalmasın diye gelemediğim sabah namazından sonra büyük bir şevkle tavaf yaptık. Beytullah'ın içinden sayılan 'Hatim'de evrâd ve ezkârımızı edâ ettikten sonra, "Zâtını müşâhede ile hakîkate ve yaratılış sırrımızı idrâk ile de marifete ulaştır Yâ Rab!" diye sızlamış dururken, bu heyecanlı âni pür dikkat seyre dalan her tarafı nûr olan Cezâyirli genci unutamıyorum.

Şöyle derdim kardeşlere ara ara: "Biz her halde O'na ölünce kavuşuruz."

Mesnevî'de Mevlânâ (ks) anlatır: Hindistanlı bir tâcir, ev halkının ihtiyacını ve kafeste bulunan tûtî kuşunun arzusunu sorar. Kuş der ki: 'Benim halimi orada bulunan tûtîlere haber ver.' Tacir, kuşun isteğini ağaçtaki diğer kuşa arz edince, kuş kafasını bir tarafa yıkıp yere düşerek ölür. Bu hali evindeki tûtî kuşuna haber verince o da ölür. Biraz hava alsın diye dışarı çıkarınca, kuş pır diye uçup

kaçar. Bu hadise ile Mevlânâ (ks) şu hakîkati dile getirmektedir:

“Ölmeden evvel ölmeyince, bu beden ten kafesinden çıkmayınca, ruhu bedene hâkim kılmayınca, saâdete, huzur ve sükûna eremeyiz.”

Harem-i Şerîf'te kılınan namazlara, okunan Kur'ân-ı Kerîm'e, yapılan duâlara, tesbih ve tehlillere doyulmuyordu. Elhamdü-lillah, üç sefer umre yapmak nasib oldu. Birinde Tâhâ, Peygamberimiz (sav)'in doğduğu Hâne-i Saâdeti görmek istedi. İkinci vakti ihramlarımızı giydik, sanki bizi bekliyor gibi hazırlanan minibüse binip Mikâd mahalline gittik.

Araba bizi, daha yeni açılan Hâne-i Saâdetin önüne getirdi. Tâhâ, “Bu güzel kokuyu kim sürdü.” dedi. Biz de “Nûr-ı İlâhî, Muhammed Mustafâ (sav)'nın kokusu.” dedik. Yâsin-i Şerîf'i, Efendimiz (sav) ve analarının ve de doğumunda hizmet edenlerin ruhlarına bağışlayıp Bâbü's-Selâm'a geldik. Allah'a

şükürler olsun, akşam namazına tavafı, yatsı namazına da sa'yi tamamladık. Sıra veda tavâfına geldiğinde Allah'ın Beyti'nden bedenimiz, Rabbimizin izniyle tekrar tekrar gelmek arzusuyla ayrıldı.

Umre Ziyaretinin Başlaması²

Efendim! Sizinle geçtiğimiz Ramazan ayında çok feyizli ve bereketli geçtiğine inandığım bir Umre ziyaretinde bulduk. Bu Umreyi izniniz olursa karşılıklı bir sohbet havasında okurlarımızın istifâdesine sunmak istiyorum. Sizler bir çok kez Hac v e Umre ziyâretlerinde bulundunuz. Ramazan ayı olması münâsebetiyle de daha bir anlamlı geçen bu son Umre'nin sizin için en farklı tarafı ne oldu?

Bismillâhirrahmânirrahîm. O yüce Allah (cc)'a hamd ve senâlar olsun ki, biz mü'minlere mukaddes kitâbının yolunu gösterdi; yine seçip sevdiği, râzı olduğu son Peygamberi Hz.

---

² Bu ve bundan sonraki yazılar Yeni Dünya Dergisi'nde yapılan röportajdan alınmıştır.

Muhammet Mustafa Efendimiz (s.a.v.)'e ve onun âline, ashâbına selât ve selâmlar ederiz.

Bir çok defalar Cenâb-ı Hak lûtfetti, ihsân etti bizlere Umre ziyaretini. Yalnız, o gidiş-gelişlerimizi şu şekilde ifade etmem daha doğru olur diye düşünüyorum: Üstazımız Hazretleri Hacı Hasan Efendimiz'e sorarlarmış kaç defa gittiniz? Çok defa gitmelerine rağmen: "Saatim bozuluyor saatçiye gidiyorum yaptırıyorum, tekrar kullanıyorum, yine bozuluyor ve ben tekrar saatçiye gidiyorum." diyerek Hac ve Umre ziyaretlerini mütevazı bir hâl ile teşbih ederlermiş. Bizler de bu hâl üzere olamasak bile bir çok defalar yaptığımız ziyaretler olmasına rağmen, bu seferinde ki farklılık, çok değişik kimselerle, oldukça müstesna şahsiyetlerle görüşmemiz, onlarla tanışmamız olmuştur diyebiliriz.

Ali Ulvi Bey'i Ziyâret

Özellikle Medine'de Ali Ulvi bey'e yaptığımız ziyaret herhalde sizde de çok güzel duygular bıraktı. Kendisi, gördüğümüz kadarıyla mâneviyatı yüksek bir zât.

Ali Ulvi Bey, Mehmet Akif'ten sonra denilebilir ki, en müstesna insan. Şiirlerini de aruz vezni üzere yazar. Kendisi, asil bir ailedendir. Konya'da Hacı Üveyszâde Mustafa Efendi Hazretlerinin çok yakınlarından. Büyüklerinden edep almış, güngörmüş ve edebini, erkânını bilen kıymetli bir insan. Bu emsalde insanların sayısı dünya yüzünde çok azaldı. Âdeta, tavırlarıyla güzellikleri ortaya çıkıyor bu gibilerin. Peygamber Efendimiz (sav)'e ashâbı soruyor: Ya Rasûlallah! Biz velileri nasıl tanırız? Peygamber Efendimiz de: "Görüldükleri zaman Allah hatıra gelir."

buyurmuştur. Yani Ali Ulvi Bey gördüğü zaman; ne güzel, ne tatlı bir insan dedirtecek kadar mükemmel bir şahsiyet. Sadece biz değil, çoğu insan bu hakkı teslim ediyor.

Ali Ulvi Bey kendisini ziyaret eden insanlara genellikle şu tavsiyeyi yapar: Siz öyle bir hacı, öyle bir umreci olun ki, memleketinize vardığımızda kendinize, “Yahu bu ne kadar güzel bir insan olmuş, ben de gitsem de Ahmet Efendi gibi, Mehmet Efendi gibi güzel bir insan olsam, iyi olsam, ahlâken seçkin olsam.” diye dedirtmelisiniz. Yani bu tavsiyesiyle Ali Ulvi bey, Haccın ve Umrenin ahlâkıyla ahlâklanın ki, bir çok insanın da meylini kazanın demek istiyor. Benim de iştirak ettiğim güzel bir yaklaşım.

Bir de ben Ali Ulvi Bey’i Sami Efendimiz’e çok benzetiyorum. Üstazımız Hazretleri’nin vücûd u âlilerinde zâfiyet olduğu için zayıftılar. Bu zâtın da görünümü, sakalları, bakışları hep onu hatırlattı bize. Hacı Hasan Efendimiz, Ali Ulvi Bey’in Medine-i Münev-

vere'deki hânelerinde 19-20 gün kadar kalmışlar. Günler tamam olunca Hacı Hasan Efendimiz, belli bir miktar para gönderiyor kendilerine. Ali Ulvi Bey de: "Ben nasıl ondan para alırım, onunla şereflendi, saâdetlendi hânemiz, hayırlı insanlarla doldu taşı, kat'iyetle alamam." demiş.

Geçen sene Hac ziyaretimizde de şöyle bir anı anlatmıştı kendileri:

Üstazımız rahatsızlanmış ve Doktor Ali Kemal Belviranlı Bey muâyene etmiş. Doktor, biraz istirahat etmeniz gerekir, konuşmanız lazım deyince, Üstadımızın, "Doktor Bey! Benim için konuşmamak demek öl demek, ben kardeşlerime konuşunca diriliyorum, rahatlıyorum ve huzur buluyorum." dediğini çok güzel bir üslupla anlatmışlardı.

Şeyh Zekeriya Efendi

Bu arada Medine'de Şeyh Zekeriya Efendi'ye yaptığımız ziyaret de pek anlamlı geçmişti.

Bundan üç-dört sene önce Cennetü'l-Baki'ye doğru yapılan son ilâve bölümlerde cuma namazı kılıyorum. Yanımda çok güzel bir insanın olduğu dikkatimi çekti. Demin de söylediğim gibi Allah'ın nûrunu her şeyiyle gösteren bir kimse. Biz kendisine doğru bakınca, o da bize doğru baktı. Ancak onun bakışını ben kalbimde hissettim. Sanki gözleri gönlümün içerisine girdi. Halbuki çevremizde birçok insan var ama onun bakışı benim gönlümdeydi. Sonra sorunca Şeyh Zekeriya Efendi olduğunu ifade ettiler. Diğer gelişlerimizde de kendileriyle görüşme imkânımız oldu, devlethânelerinde bulunma durumu

gerçekleşti. Devlethâneleri Hz. Bilal (ra) mescidinin hemen yanında. Burada en çok dikkatimi celbeden bizlere ikrâmları oldu. İnanın ikrâmlarının tadına doyum olmuyor, âdeta cennet taâmı gibi. Çünkü Hak rızası için yapıldığından, mânevi bir lezzet meydana geliyor. Ayrıca burada hadisler okunup, açıklanıyordu. Biz oradayken, Efendimiz (sav)'e salât ve selâm getirilmesinin fazileti hakkında bir bölüm okunmuştu.

Müslümanların Efendimiz (sav)'e salât ve selâm getirdikleri zaman, Peygamber (sav)'in de bu salât ve selâmlara Medine sınırlarında doğrudan mukâbele ettikleri, Medine'nin haricindekilere de melekler vasıtasıyla salât ve selâmların ulaştığını çok tatlı bir şekilde anlatmışlardı. Bu sohbetin akabinde de topluca bir salât u selâm getirmek, işi daha bir tatlandırmış ve büyük bir mânevî haz meydana getirmişti.

Seçkin Bir Toplulukla Buluşma

Medine'de tanışıp ziyaret ettiğimiz bir başka şahıs da, Allah aşkından yıllarca çile çekmiş mübârek bir zattı. Oldukça seçkin bir sohbet ve tanışma halkası teşekkül etmişti. Hatırlarsanız zât-ı âlinizle de tâ dönüş günümüze değin bu konu hakkında konuşmuştuk.

Dönüşümüzde de tebrik için gelen kardeşlerimize hep bu hayırlı insanlarla tanışmamızı, görüşmemizi anlatıyordum. Sizin bahsettiğiniz şahıs aslen Türkiyeli olup yıllarca çile çekip nefsinin ıslahı için çalışan bir insan-ı kâmilidi. Daha önce bize târif etmişlerdi; şu şekildedir ve Ashâb-ı Suffe'de bulunur diye. İsmi oradan biri söylemiş olmalı ki, derhal tanıdım ve vardım yanına, enteresandır o da bizi tanıdı. Yani öyle uzun boylu tanışma, görüşme olmadan samimi bir hava geliştirdi.

aramızda. Ve bana akşama davetlimsin, iki tane kurban kesiyorum dedi. Ben de başka bir yere davetli olduğumu söyledim ama ne mümkün çok ısrar etti. Biz yine önceden davetli olduğumuz yere vardık. Çünkü davete icâbet sünnettir. Gönüllerini aldık ve müsâade isteyerek o mümtaz insanın toplantısına katıldık. Vardığımız vakit gördüm ki, sözkonusu zât misafirlerini çok güzel karşılıyor, elinde telefon bir sağa bir sola koşuyor ve herkesin gönlünü almak için yoğun gayret gösteriyordu. Hiç kimse diyemezdi ki, bana bakmadı, benimle ilgilenmedi, halleşmedi. Herkese bir iltifatı, güler yüzü, tatlı sözü vardı. Sonra davetliler tamamlandı, davetliler de çok değişik cemaatlere mensup, müntesip insanlardı. Zaten benim edindiğim kanaat bu buluşmanın, bütün cemaat fertlerinin görüşmesi ve tanışması için yapılan bir sohbet toplantısı olmasıydı. Tabiki konuştuğumuzda, halleştikçe insanlar arasında bir ısınma da meydana geliyordu; bu da çok memnun edici bir durumdu.

Ashâbı Suffe'de İftar

Efendim, bu Umre ziyâretimizde Ramazan-ı Şerif olması münâsebetiyle ikindilerden hemen sonra Mescidi Nebi'de hazırlanan iftar sofralarında bulunduk. Hatta ikindi namazından sonra tekrar otele dönmeyip daha ön sıralarda yer bularak Peygamber (s.a.v.)'in kabri saadetlerinin yakınında hep iftar yapmayı denedik. Şükürler olsun ekseriyetle de muvaffak olduk; çok çok kalabalık olmasına rağmen. Bu durumun siz de bıraktığı anlam nedir öğrenebilir miyiz?

Tabii o sofraların anlatılamayacak mânevî zevkleri var. Ben hep: "Ya Rabbi! Bu maddî sofralara oturuyoruz ama bizleri mânevî sofralardan da mahrum etme." şeklinde içimden geçiriyordum. Mürşidimiz Hacı Hasan Efendimiz, 1973 senesinde Ashâb-ı Suffe'de

şunu anlatmışlardı: “Evladım! Peygamber (as)’in kabri saadetlerinde aynen Kâbe-i Muazzama’daki Zemzem mahalline inildiği gibi merdivenler var. O merdivenlerden sonra yeşil bir halı var, kendileri o halı üzerinde oturuyorlar ve Ümmeti Muhammed’e tevecüh buyuruyorlar.”

Necip Fazıl’ın “Kereminizden bir kırıntı yeter bu kıtmire” dediği gibi, ben de “Kereminizden bir kırıntı lütuf olmaz mı ya Rasûlallah!” şeklinde gönlümden geçiriyordum. Tabî o sofralar midemizi doyuruyordu ama asıl gönlümüzü doyuracak sofraları arzû ediyoruz.

Ashâb-ı Suffe'nin Önemi

Bir de Mescidi Nebi'nin en müstesna yerlerinden biri olarak görülen Ashâb-ı Suffe üzerinde durmak istiyorum. Ashâb-ı Suffe'nin kıymeti nereden kaynaklanıyor, insanların âdeta birbirleriyle yarışarak ufak da olsa bir yer kapmak istedikleri bu mekânın önemini bize anlatır mısınız?

Efendimiz (sav)'in mescidi saadetindeki bir kaç önemli bölüm içerisinde biridir Ashâb-ı Suffe. Bugünkü anlamıyla, o mekânı, bir üniversite şeklinde telakki etmemiz mümkündür. Peygamber Efendimiz (as) zamanında hadisi şerifleri kaydeden ve devamlı ilimle meşgul olan kimseler bu bölümün müdâvimleriydi. Bir de, özellikle, fakir olan kimseler bu bölümde otururlardı. Mesela Ebu

Hureyre (r.a.) Hazretleri gibi karın tokluğuna Rasûlul-lah (a.s)'ın huzurunda ilim öğrenmek amacıyla ayrılmayanlar vardı. Bir ara orada zenginler oturmaya başlamıştı ama Üstadımız Hazretleri: “Yine fakirler oturuyor burada; cepleri zengin ama kalpleri çok fakir, mütevazı insanlar.” diye bahsederlerdi. Dikkat ederseniz bizim Türk hacıları (hepsi için söylemesek de büyük çoğunluğu böyle), Mescidi Nebi’de çok konuşuyorlar; hem de af buyurun bir kahve-hânedelermiş gibi hareket ediyorlar. Biz bundan çok rahatsız olduğumuz için daha ziyâde ön tarafları tercih ediyorduk.

Cennet Bahçesi çok müstesna bir mekân olduğundan dolayı sürekli kalabalıktı; bir başkasını incitmekten endişe ettiğimizden oraya gitmiyorduk, ama birazcık beklediğimiz vakit Ashâb-ı Suffe’de yer bulmamız imkân dahilinde oluyordu. Böylelikle de sürekli müşâhade etme imkânımız bulunuyor ki, buranın hep zikrullahla meşgul, râbıta ve murâkabe hâlinde insanlarla, devamlı Kur’an okuyan, tesbih çeken

şahıslarla dolu olduğunu gözlemliyorduk. Ashab-ı Suffe'de bulunan insanların, Allah Rasûlü (sav) ile âdeta direkt bir iletişim kurmuş olduklarını hissediyorduk. Dolayısıyla çok seçkin bir hava meydâna geliyordu ve dikkat edersen biz hep burayı tercih ediyorduk.

Zât-ı âlinizin de buyurduğu gibi buranın müdâvimleri çok seçkin kimselerdi ve bu simâlar pek değişmiyordu. Denilebilir ki, Ashâb-ı Suffe'nin âşığı insanlardı bunlar, onların yerleri de hep belliydi. Âdeta saatlerce burada ibâdet eden insanları görüyorduk.

Orada nimet de boldu. Mesela biri geliyor cebinden onlarca tesbih çıkarıyor (hem de çok kıymetli tesbihler) ve cemaate dağıtıyor. Bunun yanında iftar vakitlerinde siz de şâhit olmuşsunuzdur türlü türlü ikramlar cemaate dağıtılıyordu. Yani buranın müdâvimleri oldukça da cömert kimselerdi. Herkes birbiriyle mânen bir görüşme hâlindeydi âdeta. Bu sözlü bir görüşme değil, hâl'en bir görüşmeydi, kalbî bir iletişimdi.

Hacı Hasan Efendi'nin Mânevî Sadakası

Hakikaten de bunu çok yakînen müşâhade ettik. Farklı dilden olmalarına rağmen insanların kalbî iletişimlerinin, onları devamlı bir noktada; özellikle de “muhabbet noktasında” buluşturduğunu gözlemledik.

1973-74 yıllarında Ashâb-ı Suffe'deyiz. Hacı Hasan Efendimiz'in yanında Pakistanlı Muhammet Zübeyr isminde genç bir kimse vardı. Öğrendik ki, Hacı Hasan Efendimiz, o Pakistanlı gence, Ashâb-ı Suffe cihetinde kalbî teveccühte bulunmuşlar. Yani kalben ona yönelmişler. O genç de Üstazımızın yanından hiç ayrılmıyor. Cenâb-ı Hak, “Şüphesiz sadaka fakirler içindir.” buyuruyor. Kalbi fakir olanlara da mânevî sadaka verilir. Üstazımız da, bazı kimselere böyle mânevî

sadaka vermek için teveccüh ederlerdi. Yani oralarda bu durumlar vukû buluyor. Söylediğiniz gibi diller ayrı ama kalplerin birbirleriyle çok güzel münâsebetleri oluyor. Mesela yine Üstazımız, Pakistanlı bir âlimle tercüman vasıtasıyla konuşuyorlar. Yalnız tercüman, bazı değişiklikler yapıyormuş, derhal orada Üstazımız devreye girmişler ve: “Dilim acemi ama kalbim arabîdir, anlıyorum yanlış yapıyorsun tercümeyi.” diye mütercimi îkaz etmişlerdir.

Cennetü'l-Bâki'nin Doyulmaz Güzelliği

Medine'de bir diğer önemli mekan Cennetü'l-Baki ismindeki, yaklaşık onbin sahabenin medfun olduğu yer. Burası da gerçekten insanın bütün hücrelerini etkile-yecek kadar mânevî gizeme sahip bir kab-ristan.

Cennetü'l-Bâki tam Kubbe-i Hadrânın karşısında, Efendimiz (sav)'in mânevî kanatlarının altında, sanki Efendimiz (sav), orayı mânen kucağına almış gibi.

Sami Efendimiz (ks) de biliyorsunuz bu mübarek mekânda misafir.

Zaten iştihakla Cennetü'l-Baki'yi arzû etmişlerdir. Kendilerine 50-60 sene önce Eyüp sırtlarından bir kabir alanı alalım teklifine, "Herkesi arzûsuna bıraksalar biz Cennetü'l-

Baki'yi arzû ederiz.” buyurmuşlardır. Yani sır vermezlerdi.

Muhyiddin Arâbi Hazretlerine demişler ki, insanın büyüklüğü ne ile ölçülür, nasıl bilinir? Muhyiddin Arâbi Hazretleri, “kemâlatıyla” demiş. Başka ne ile bilinir? “kemâlatını gizlemesiyle” diyor. Yani büyüğün büyüklüğü kemâlatıyla ve kemâlatını gizlemesiyle bilinir demek istiyor. Tabii o güzel toprağı bir gül bahçesi gibi melekler dört bir tarafından tutup cennete silkeleyecekler. Orada binlerce Ashâb-ı Kiram medfun. Efendimiz (sav)'in zevce-i muhteremeleri dahil hepsi oradalar. Hani insan başka bir âlemde oluyor, mânevî bir deniz gibi âdeta.

Hac ve Umre Âdâbı

Sadece üzüldüğümüz bir nokta, oradaki resmî görevlilerin, Müslümanların yapacakları ziyaretleri kolaylaştırmaları gereğinin aksine - herhalde kendi mezheplerinden de kaynaklanan tutumlarıyla- pek hoş karşılamıyorlardı. Kabirlere karşı hatta Peygamber Efendimiz (sav)'in kabrine karşı Müslümanların yaptığı iltifatlara pek hoş bakmıyorlardı. Bu durum bizi çok üzdü.

İfrat ve tefrit vardı. İfrat; aşırı gitmek, tefrit; geride kalmak. Bu ölçüyü iyi korumak gerekiyor. Bakıyorsun bizim, Umreye ve Hacca giden kardeşlerimiz eğer serbest bırakılacak olsalar, oradaki kabirlerin topraklarını ve taşlarını olduğu gibi alacaklar. Bunun ölçüsünü artık onlar da kaçırıyor. Ama oradaki görevliler de şiddetle mâni olmak sûretiyle el bağlamalara bile engel oluyorlar. Böylelikle iki tarafta da ciddî bir hata

görülüyordu. Mesela, edep dairesi içerisinde Peygamber Efendimiz (sav)'e üç adım geriden durulması gerekiyor. Fazla da sesimizi yükseltmememiz lâzım. Ancak -İran'dan gelen kadınlardı herhalde- ellerini ağızlarına koyup, çok acayip sesler çıkaranlar oluyordu. Bu tür hâdiseler de huzur kaçınıyor, pek iyi olmuyor.

Dengeyi İslam'ın edebine göre iyi sağlamak gerekiyor. Mesela biz, Malezya'dan gelen hacıların eğitim görerek geldiklerine şahid olduk. Onlarda bir tebessüm, güleryüz vardı. Münâsebetleri de çok güzeldi. Çok hafif konuşuyorlar, bağırıyorlar, birbirlerine çok saygı duyuyorlar, oradaki hacılara eziyet etmiyorlardı. Bir yer istendiği zaman derhal veriyorlar. Çok iltifatlı kimselerdi. Hacı Hasan Efendimiz'in tâbirini kullanayım isterseniz. Buyururlardı ki, bizim Türk Hacıları, orman yangınına benziyorlar. Mesela onlar hep Kur'an-ı Kerim'le meşgûl olurken bizim hacılarımız: "Şu ipekliyi nereden aldın, şu

kadifeyi kaç a aldın. Hurma almaya ne zaman gidiyoruz.” gibi basitliklerle meşgûl oluyorlar.

Müstesnaları olmakla birlikte ekseriyet bu ölçülerde. Mesela Ashâb-ı Suffe’de oturdum. Tabii bekliyorum bir kimse kalkarsa oturayım diye. Çünkü bu kutsal yerde kimseyi rencide etmek doğru olmaz. Bir Türk hacısının yanında az bir yer vardı; şuraya oturabilir miyim derken, derhal ayağa kalktı. Bâri ben kalkayım da sen otur! Sanki adama kalk ben oturayım demişim gibi, derhal sert bir tavırla kalktı. Dedim ki: “Bak burası Rasûlullah (sav)’ın huzuru, müsaitse oturacağım yoksa ben gidiyorum.” Daha çok öfkelendi ve sinirli bir şekilde gülerek çekip gitti. Gördüm ki, çok bilinçsiz ve anlayışsız.

Bizim insanların, sanki İzmir’e, Marmaris’e gelip tatil yapıyormuş gibi havaları var. İbret almamız, derin düşüncelere dalmamız gerekirken, bakıyorsunuz Peygamber Efendimiz (sav)’in hicret ederken gizlenmiş olduğu mağarada gülüşmeler, fotoğraf çekmeler;

meşrubat kutularını saygısızca oraya buraya atmalar... Böyle durumları görmek insanı çok üzüyor. Halbuki, ibret almamız gerekir. Ve yine çoğu kardeşlerimizi görüyoruz, kapı, pencere, direk sayıyor. Bu gibi basit işlerle meşgul oluyor. Halbuki biz onun mânâsıyla meşgûl olmalıyız.

Kabe'ye baktığımızda, Allah'ın tecellisinin olduğu bir mekânı, onun üst kısmında da her melâike-i kirâma kıyamete kadar ancak bir defa tavaf yapma sırasının geldiği Beytü'l-Mâmur'u düşünmemiz lâzım. Sonra Kabe-i Muazzama kutb-u cihânın kalbini, Mekke de bedenini temsil eder. Kabe-i Muazzama'nın, mânevî cihetine geçecek olursak; büyüklerimizden duyduğumuz kadarıyla çok sırların olduğu bir mekân. Bunları görmemiz gerekiyor. Oradan putlar nasıl temizlenmiş, tevhid akidesi gönüllere nasıl yerleştirilmiş. Bunları daha çok düşünmemiz gerekirken kapısıyla, penceresiyle, yapısıyla meşgul olmak çok abes kaçıyor.

Kalp Gözlerimizi Aalım

Umre ve Hac bir bilinç gerektiriyor. O kutsal toprakları, o mübârek yerleri ziyaret etmek önceden bir eğitimden geçmeyi zorunlu kılıyor. Bizim Türk hacıları malesef bu konuda biraz kısır. Diğer ülkelerden gelenler sizin de ifade buyurduğunuz gibi daha bilinliler. Ya Kur'an okuyorlar, ya tesbih çekiyorlar, ya r b ta ve murâkabe halindeler. Yani Türk hacıları bu konuda bir hayli eksikler.

Uçakta geliyoruz. Çok kıymetli bir zât yanibaşımızda durdu. Sami Efendi Hazretlerimiz'i, Hacı Hasan Efendimiz'i anlattı. Biz, çokça görmemize rağmen kendilerini böyle tanıyamadık. Ben o zâta dedim ki; peki sizin Sami Efendimiz Hazretlerini tanıma imk -

nınız oldu mu, gördünüz mü kendilerini? Gözlerini yumarak: “Dışını görüp ne yapayım. Ben onun mânâsını görüyordum, o beni mânânen kucaklıyordu.” dedi. Daha sonra yine hayattayken tanışıp, görüşmediği halde Hacı Hasan Efendimiz’e olan aşkını, muhabbetini anlattı. Onun, Allah ve Rasûlün (sav)’e olan muhabbetini, saygısını ifade buyurdu. Ve uçakta yanımızda oturanlar, gözyaşlarına hakim olamadılar. Onun için çok bilinçli olmamızda fayda var. Kalp gözlerimiz devamlı açık olmalı.

Kabe-i Muazzama'nın Nûru

Burada gözü-gönlü, kalbi açık olan insanları kastediyorsunuz herhalde Efendim. Yani zâhiren birşeyi görmek çok şey ifade etmiyor. Önemli olan kalben müşâhade etmek ve mânâ âlemini devamlı temâşa eylemek herhalde.

Hiç şüphesiz. Kabe-i Muazzama bir baba ocağı, Medine-i Münevvere, Ravza-yı Mutahhara ise ana kucağı. Adem (as) cennetten ilk indiğinde, "Ya Rabbi! Ben yalnız kaldım. Bu yalnızlığım nasıl gider?" dediğinde Hâlikımız, Kabe-i Muazzama'yı işaret ediyor. Ve Adem (as), Hac ediyor, tavaf yapıyor. Öyle bir mekân orası. Celâl sıfatının tecelli ettiği bir yer. Sonra Kâbe deyip de gelip geçilmez ki. Her tarafı bir nûr. İsterseniz şöyle bir

hadiseyle onu anlatmaya çalışayım. Kabe-i Muazzama'da; bir Arap, Sami Efendimiz Hazretleri ve Üstazımız akşam vakti oturuyorlar. Arap olan şahsiyet, bir Kâbe'ye bir ay'a bakıyor; sonra gözünü Sami Efendimiz Hazretleri'ne çeviriyor. Bu durumu bir kaç kez tekerrür ettiriyor. Ve bunlara baktıktan sonra sürekli ağlıyor. Tekrar Kâbe'ye, Ay'a ve Sami Efendimiz'in yüzüne bakıyor ve yine ağlıyor. Oradan biri, Hacı Hasan Efendimiz'e, "Efendim bu Arap ne yapıyor?" diye sorunca Üstadımız: "Üçünün nûrunu birbirinden ayıramıyor evladım." diyor.

Mesela kendisiyle 16-17 gün beraber kalan, Develi'nin Tonbak köyünden Hacı Ahmet Yalçın isminde bir zâta buyuruyorlar ki; Ahmet Efendi! Kâbe'ye bir bak. Kâbe'ye baktığı zaman Kâbe değişiyor, yazı değişiyor, örtüler değişiyor. Zât'ın ifadesi: "Bir ömrün gözyaşını ondan sonra döktüm." diyor. İşte bu kardeşin durumu, dışını seven fakat içini gören insanların hâlini anlatıyor.

Mesela Peygamber (sav)'in huzuruna varmadan, Efendimiz (as)'in: "Hoşgeldin ümmetim," dediği kimseler... Kokusunu daha memleketinden çıkar çıkmaz duyup da derin sevgilerle oraya koşan kimseler... Hatta öyle insanlar biliriz ki, "Efendimiz (sav) dâvet etmedikçe gitmeyeceğim." diyor. Bu mânevî olgunlukda olan insan ona âşık olmaz mı?

Bu şuurla da Umre ve Hac ziyaretini yapan kimsenin alacağı lezzet de herhalde başka olmalı. Efendim, Medine'de bir önemli yer daha Uhud dağı. Orayı ziyaret ettik ve daha önce Hz. Hamza (ra)'yı ziyaret etmiştik. Uhud dağının bir taş, bir toprak olarak görünmesinden ziyâde başka bir anlamı da olabilir mi? Bu konuda Peygamber (sav) Efendimizin bir hadisi şerifi var. Siz ne buyurursunuz?

Peygamber Efendimiz (s.a.v.): "Uhud bizi sever, biz de Uhud'u severiz." buyuruyor. Medine'deki diğer dağlar içerisinde Uhud'a bakıldığı zaman sanki nûr kaplı bir dağ

gibidir. Bambaşka bir şekilde farkı müşâhade ediliyor.

Âdeta Medine'yi kucaklıyor.

Artık o bizim görüşümüz. Daha başka görenler de vardır şüphesiz.

Hicret Şuurunu Anlamak

Efendim, Medine'de belli bir süre kaldıktan sonra tekrar Mekke'yi ziyaret ederek ikinci bir Umre yapmamız nâsib oldu. Ben, Mekke'den Medine'ye katettiğimiz yol boyunca hep Peygamber Efendimiz (sav)'in Sıddık-ı Azâm Efendimiz'le gerçekleştirdikleri hicreti düşündüm ve hep onu tefekkür ettim. Yani biz araba ile yaklaşık 400 km'ye tekabül eden bir yolu tamamladık. Bedenen yorulduk, hatta mola verdik, yemek yeme, içecek içme ihtiyacı hissettik. O yolu, yarı yürüyerek, yarı deve sırtında günlerce kateden Peygamber Efendimiz (sav)'i düşününce doğrusu çok hislendim. Gerçekten türlü meşakkatlere, türlü çilelere göğüs germiş o kutlu Peygamber'in ümmeti şimdi ne halde. Âdeta bir mirasyedi gibi yaşıyoruz.

İfade ettiklerinize katılıyorum. Yeri gelmişken hicret konusunda da şunları söylememiz mümkündür: Efendimiz (sav), hicretinde her zaman gidilip gelinen bir yoldan değil de ters bir istikâmeti tâkip ederek yine aynı yola girmiştir ki, bununla da ümmetine siyaseti öğretmiştir. Yoksa yeryüzü Allah'ın izniyle Aleyhisselâtüvesselâm Efendimiz'in emrinde olabilirdi. "Dur", dese bütün kâfirler durabilirdi, gelmeyebilirdi. Fakat örnek olan Nebi-i Ekrem (as), ümmetine ders verebilmek için ters bir istikâmet tâkip ediyor.

Hicret hâdisesinde en çok düşündürücü olan boyut, Ali Efendimiz ve Sıddık-ı Âzam Efendimiz'in tutumlarıdır. Dikkat ederseniz Ali Efendimizle Sıddık-ı Âzam düşmana karşı duruyor ve bu davanın lideri olan Aleyhisselâm Efendimiz'in hayatta kalması için canlarını fedâ ediyorlar. Ali Efendimiz (ra) Peygamber Efendimiz'in mübârek yatağını bekleyerek, Sıddık'ı Âzam Efendimiz (ra) de yine kendisini bu tehlikeli yolda yalnız

bırakmayarak büyük bir fedâkârlık örneği sergilemişlerdir. Böyle bir durumda kendi hayatlarının onlar için hiçbir önemi kalmamıştır. Daha sonra her ikisine de Cenâb-ı Hakk iltifatta bulunuyor.

Sıddık-ı Âzam'a bu fedakarlığından dolayı Hâlıkımız, kalbin zikrini Nebi Efendi-miz vasıtasıyla telkin ediyor: "Benim sadrında ne varsa onu Sıddık-ı Âzam'a verdim." Bu, hicretin meyvelerindendir. Sonra Ali Efendi-miz'e de açık zikir telkin olunuyor. Biliyorsunuz bütün tarikatlar bu iki ana gövdenin dallarıdır. Kâdiri dediğimiz yol Ali Efendi-miz'in, Nakşi dediğimiz yol Sıddık-ı Âzam Efendimizin yoludur. Bunların hepsi Muhammedî'dir. Fakat gelen şahısların isimlerine göre ifadelendirildiği için Nakşî, Kâdirî, Halvetî, Celvetî diye tarifler yapılıyor.

Sonra Aleyhisselâm Efendimiz'in hicretinde birçok hâdisenin vuku bulduğu biliniyor. Hicret, öyle basit bir olay biçiminde telakki edilmemeli. Doğup büyüdüğün mem-

leketini, malını-mülkünü, çocuğunu, yani bütün varlığını bırakmak herkesin yapabileceği, başarabileceği bir fedakârlık şekli değildir. Davası uğruna mü'minler bu çileye talip olmuşlardır. Bize de denilse ki, "Sen Allah için malını-mülkünü terkedip de şu memleketten başka bir memlekete gideceksin." Ne kadar ağır gelir, ne kadar zor gelir değil mi? Onların fedakârlıklarını buna göre iyi tahlil etmemiz gerekiyor.

Mekke'ye İkinci Gidiş

İkinci Umremiz, gece 10:30-11:00'e teka-bül eden bir zaman diliminde Mekke'ye varmış olmamıza, hatta iftarı yolda açmış olmamıza rağmen, çok güzel geçti. Beytullah'ı görür görmez bütün yorgunluğumuz üzerimizden kalktı. O ikinci umreyi yapmasaydık sanki bir eksiklik hissedecektik.

Yüzlerce defa Kabe-i Muazzama'yı ziyaret etsek, Umre yapsak dahi yine eksiklik hissederiz. Çünkü oraya doyum olmuyor. Ekmek değil, aş değil. Maddi bir değer taşımayı, tümüyle mânevî bir değer olduğu için oralara doyum olmaz. Ruhun gıdasıdır oralar. Mesela yoldayken düşünüyoruz; yatsak da sabah tavafımızı yapsak. Varınca, Kabe-i Muazzama'yı görür görmez bir dirilme meydana geliyor. Diyoruz ki, Safa, Merve'ye

gitmeden önce biraz istirahat etsek; ama bakıyorsunuz yine bir canlılık geliyor ve o vazifeyi de yapıyoruz. Daha sonra sabah namazına kalkamayız herhalde diye içimizden geçiriyoruz. Çünkü 2 saat gibi bir müddet kalıyor ve siz müthiş derecede yorgunsunuz. Ancak namaz vaktinden önce bile kalkabildiğinize şâhid oluyorsunuz. Bütün bunlar Allah (cc)'ın lûtuflarıdır. Mesela herhangi bir yere devamlı bakacak olsak bir süre sonra bıkkınlık gelecektir. Ancak Kabe'ye baktıkça değişiyor, baktıkça değişiyor. Usanma diye bir durum kesinlikle söz konusu olmuyor. Çünkü Kâbe'ye 120 rahmet iner, buyruluyor: 60'ı namaz kılanlara, 40'ı tavaf edenlere, 20'si de bakanlara.

Bizim bu Umre'den önce de bir Hac yolculuğumuz oldu. O zaman sabah tavaf yapma imkânı bulabildik. Arkadaşlarımızla birlikte bir el değdiriyoruz Kabe-i Muazza-ma'ya, dua kitabındaki tavaf duaları sanki bizim feyzimize mâni oluyormuş gibi geliyor.

Dolayısıyla o dualara değil de içimizden gelen dualara yöneldik. Fakat târif edemeyeceğimiz zevkle dönüyorduk. Yani oranın sırrı bambaşka, anlatılacak gibi değil. Ancak yaşanarak hissedilebilecek bir durum.

Sizin sözünü ettiğiniz ikinci ziyaretimiz hakikaten bize ganimet gibi geldi. Çünkü hem ziyaretlerimizi hem de vazifelerimizi yapmış, bitirmiştik. Zaten siz, ancak 9 gün sonra gelebildiniz. Ben de çok dua etmiştim: “Ya Rabbi refikımı da lûtfeyle.” şeklinde. Derler ya; evvela dost sonra yol (Evvel refîk ba'de'tarîk). Çok arkadaşlarımız gelmekle birlikte, sizin özellikle bulunmanızı istiyorduk. Cenâb-ı Hakk da lûtfetti. Kur'an'ın ifadesiyle, “gönüllerin birbirine ısındığı, meylettiği” kimselerle, o mekâna gidildiğinde hazzı da başka oluyor, zevki de başka oluyor. Bu, bize, Allah'ın bambaşka bir lûtfuydu.

İkinci Umre'mizi akşam vardığımız zaman yapıp, sabah Medine'ye geri dönmek istiyorduk. Çünkü bekleyenlerimiz vardı.

Ama sabah namazından sonra, otelimize dönüp biraz dinlendik. Öğlen namazına tekrar Kabe-i Muazzama'ya geldik. Bir türlü ayrılmak istemiyorduk. Namazdan sonra otele dönmeyi istemedik, her zaman burayı mı bulacağız diye düşündük. Bâri teravih'i de kılalım öyle ayrılalım şeklinde karar verdik. Ancak ikindiden sonra sıcağın da etkisiyle biraz yorgun düşmüşüz ki, iftar vaktine kadar zezem kuyuları var, aşağı katlarda, orada biraz istirahat edelim dedik. İftar vaktine yakın tekrar kalktık ve elhamdülillah devamlı meşgûl olduk.

Mekke'de Son Teravih

Ve Mekke'de, Kabe-i Muazzama'da son teravihimiz.

Evet, çok haz duyduğumuz bir teravih namazı oldu. Özellikle namazda imamın âyet-i celile okurken ağlaması, bizim içimizi ve gönlümüzü yakmıştı. Dikkat etmişseniz o ağlama durumunda imam, Lût (as) vak'asını anlatan âyet-i celileyi okuyordu. Biliyorsunuz Lût (as)'un karısı mü'mine değildi. Ve Lût (as)'u ziyâret eden melekler için, çevresine: "Bizim evde güzel gençler var, çabuk gelin, yetişin." diye haber vermesi, gelen sapık insanların da Lût (as)'a baskı yaparak: "O gençleri bize teslim edeceksin." demeleri ve Lût (as)'un kavminin yavaş yavaş helâk olmaya doğru gitmesini anlatan âyet-i celileyi imam okurken hıçkıra hıçkıra ağlamıştı. Bu

durum cemaati de kendinden geçirmiş ve Kabe-i Muazzama'da yoğun bir duygusallık meydâna getirmişti. İşte bu hâlleri de yaşamış olduk.

Sınırlı bir zaman olduğu için insan hiç ayrılmak istemiyor oralardan; âdeta her ânını değerlendirmek istiyor.

Bir hac yolculuğunda Üstadımız Hazretleri'ne yanındaki cemaat, cumayı kılmadan hemen ayrılalım diyorlar. Üstadımız da gâyet ince bir tavırla: "Burada bir cuma kılalım yüz-bine tekâbül eden bir sevap kazanırız." diyor. Ancak hemen hemen hiç kimse kalmak istemiyor, hatta Üstadımız'a en fazla saygı duyanlardan birisi: "İşte oturacaksanız oturun biz gidiyoruz." diyor. O zaman Üstadımız buyuruyorlar ki: "Medine münafiği barındırmaz, herhalde içinizde bir nifak alâmeti var ki, buradan ayrılmak istiyorsunuz. Gidin Rasûl-lullah (sav)'ın huzuruna tevbe ve istiğfar edin."

Yani böyle olanlar da var. Oranın haz ve lezzetini duyup hiç ayrılmak istemeyenler de... Nasıl ki, Fuzûli: “Ya Rabbi! Beni öyle bir hâle getir ki, vücudumu öyle zayıf kıl ki, Medine’nin sokaklarında dolaşan köpeklere yem olayım.” diyorsa, netice itibariyle, âşıklar da var, sâdıklar da var, bizim gibi âcizler de var.

Hacı Hasan Efendi (k.s.)'den Anılar

Efendim, sizin Hacı Hasan Efendimiz'le de birlikte Hac ve Umre'ye gittiğiniz dönemler olmuş. Bize bu ziyaretlerinizle ilgili yaşadığınız bir kaç anıyı nakleder misiniz?

Üztheadımızla 73-74 yıllarında o mübârek mekânlara gittik. Benim gitmem çok âni oldu. Biz gitmeyi arzû edince, kısaca gönüllerine müracaât edip, bir istihâre yaptılar ve sonuç olumlu çıkınca birlikte gitmemiz mümkün oldu.

Ütheadımız yolda giderken, kendi gönüllerinden doğan şiirler okurlardı, ilâhîler söylerlerdi. Ayrıca yolda belirli beldelere uğruyor, pek çok insanla görüşme ve sohbet yapıyordu. Mesela o gidişimizde Konya ve Adana'ya uğramışlardı. O zamanlar karayoluyla gidilme

şansı olduğu için Halep'de, Hz. Zekeriya'yı ziyâret ettik. Şam-ı Şerif'te hâkeza önümüze düşüyor, dualar ediyor, tarifler yapıyordu. Üstadımız iç hallerini, mânevî durumlarını hiç haber vermezlerdi. Hep anlayabileceğimiz şekilde, normal bir insanmış gibi hareket eder ve böylece kendi âlemlerindeki durumlarını sezmemiz mümkün olmazdı. Yalnız, başkalarından duyar, öğrenirdik. Özellikle keşif, kerâmet ehli insanlar olurdu yanımızda. Mesela onlardan birinin anlattığına göre, Şam-ı Şerif'te, Salihîye diye bir mevki var; Mevlâna Halid Hazretleri'ni ziyârete gittiğimizde, kendilerinin Üstadımızı sevgi ve muhabbetle karşıladığını anlatmışlardı. Rahatsızlıkları da fazlaca olmasına rağmen, kendilerinde büyük bir aşk vardı. Zaten şeker hastalığı vücudunun bütün organlarını etkiliyordu. Kalp ve buna bağlı damar sertliği olmasına rağmen oraların aşkı kendisine herşeyi unutturuyordu.

Şâhit olduğum bir başka olayı anlatayım size. Kabe-i Muazzama'da, akşam namazına

çok yakın bir vakitti; Altınoluk'un karşısında oturuyorlardı. Ön taraflarda da birisi bir şeyler arar gibi dönüp dolaşüyor; uzun boylu, siyah ceketli, kırmızı örtülü birisi. Dediler ki, bu Afganistanlı biri ve Sami Efendimiz'i çok sevdiği için onu arıyor. Sami Sultanımız da henüz gelmemişlerdi. Afganistanlı o zât döndü dolaştı, sanki daha evvelden tanıyor-muş gibi Hacı Hasan Efendimiz'in dizinin dibine oturdu ve elini eline aldı. Konuşma geçmedi aralarında. Gözler yumuldu. Bizler de bâzen gözümüz yumulu, bâzen açık ne oluyor misâli seyrediyoruz. Bir süre sonra, o zât âniden "Allah" dedi. Üstadımızda da derin bir inleme başladı. Sonra gözler açıldı. Karşılıklı konuşma oldu, adresleştiler ve biraz daha konuşup ayrıldılar.

Hacı Hasan Efendimiz buyurdu ki: Tabîî kendi fazileti olmasına rağmen, sır vermezlerdi, sırlı bir mürşiddi. "Sami Efendimiz'den gelen mânevî tel daha kuvvetli geldi." diye. Bu gibi insanlar biraraya geldiklerinde

aralarında mânevî bir etkileşim olurmuş, kimin mânevî durumu kuvvetli ise o onu etkisi altına almış. Tabîî iddia edilemez ki, o güçlü bu güçsüz şeklinde; herkesin anlayamayacağı mânevî bir hâl bu.

Gönlünü Kâbe Edenler

Yine Üstadımız Hazretleri, Mekke'de bir tanıdığın evindeler. Hac ibâdetini îfâ için gelmişler. Ve bir gün rahatsızlıkları arttığından dolayı Kabe-i Muazzama'yı ziyârete gidemiyorlar. Bundan dolayı çok mahzûn oluyorlar, çok kederleniyorlar. Öyle ki, Allah (cc) sevdiği kulunun mahzûn olmasına ve kederlenmesine râzı olmuyor. Bizâtihi Kâbe ve Hacerü'l Esved mânâ âleminde Hacı Hasan Efendimiz (ks)'in yanına getiriliyor. İşte gönlünü kabe edenlerin durumu böyledir.

Dikkatimizi çeken bir başka hâdisde de; bütün turizm şirketlerinin Üstadımız'ı götürmek için büyük çaba sarfetmeleriydi. Çünkü Hacı Hasan Efendimiz nereye giderse millet oraya akardı, biz de onunla gideceğiz diye.

Onun için firmalar fotoğrafını alıp, "Bizimle gidiyor." şeklinde reklam yapıyor-lardı. Tabii bunda ayırım çok zor olurdu. Yine bir firmayla geldiklerinde, oradaki görevli şahıslar kendilerine çok hürmet ediyorlardı. Tabii Efendimiz vasıtasıyla pek çok insan onlara dâhil olmuş ve ciddî paralar kazanmışlardı. Arafat'a geldik, çadırlar kuruldu. O zaman çadır parası alırlardı. Hacı Hasan Efendimiz para vermek isteyince, "Hayır sizden almayız." diyorlardı. "Nasıl olur sizden para alırız, bu kadar insan sizin hürmetinize geldi." diye. O zaman Hacı Hasan Efendimiz: "Ben ihlâsımı bozamam. Başkalarından ne almışsanız benden de onu alın." şeklinde buyurdular. Tabii bunun üzerine adamların bir çadır parasını bile vermeyi vazife gören Üstadımız Hazretleri'ne muhabbetleri bir kat daha arttı ve dualar ettiler.

Biliyorsunuz Arafat'ta vakfeye durulur, farzdır bu (güneşin batım anlarında, yalnız batmadan önce). Ve insanlar, tam bu esnada

gönüllerinden gelen mânevî bir heyecanla, zevkle, ağlayarak dua etmek isterler. Tabîî hocalar dua ediyorlar, insanlar da “amin” diyerek iştirak ediyorlar. İşte bu arada bir hoca dua ediyor ama insanlarda bir heyecan, haz yok. Hoca etkileyemiyor cemaati. Ama insanlar istiyor ki, edilen dua vesilesiyle gözyaşımız dökülsün, tüylerimiz ürpersin. Daha sonra bir kaç hoca daha dua ediyorlar ama bir türlü cemaat etkilenmiyor, hiçkimseye tesir etmiyor bu dualar. Cemaatin içinden biri, “Hacı Hasan Efendi de bir dua ettirsin.” diyor. Efendimiz Hazretleri de mübârek ellerini açıp “amin” der demez millet hüngür hüngür ağlıyor. İşte burada iç temizliği, ruh temizliği ve niyetinin güzelliği yatıyor.

Yine Hac'dayız ve Mina'da istirahat ediyoruz. O devrede Aralık, Ocak ayları olduğundan dolayı soğuktu. Ben de soğuk olduğu için üzerime birşey almam gerekiyordu. Oradakiler de üstüme Hacı Hasan Efendimiz'in

pardesüsünü attılar. Birden ben o pardesünün altında sanki başka bir âleme gittim; âdeta o Mina mevkiinde değil de başka bir yerlerdeydim. Târif edemeyeceğim çok hâller yaşadım. Bunu da hiç ama hiç unutamam.

Bir de daha önce şahsıma lûtfedip anlatmıştınız. Bir kaybolma hâdiseniz olmuş. Onu da okurlarımıza anlatır mısınız?

Eskiden Mina mevkiinde gidişler, gelişler bugünkü gibi değildi. Aynı yoldan hem gidiş hem geliş sağlanıyordu. Şimdi gidişler ve gelişler ayrılmış durumda. Tabiî yine çok yoğun bir izdiham var; hele ki o devir. Biz çadırdan ayrıldık. Yanımda yeğenim Sami (o zamanlar 10 yaşlarındaydı) ve bir de kayınvalidem var. Üçümüz çıktık ama çıkınca birden kaybolduk. İnsanlar karşıdan geliyor, o onu yıkıyor sen ona çarpıyorsun, yer dar, millet sığmıyor, biz karıştırdık çadırı, bulamıyoruz. Fakat bu arada kaybolduğumuz Üstadımız tarafından keşfedilmiş, o da dâua ediyormuş: “Ya Rabbi! Yavrularımı Sen

kurtar, Sen muhâfaza et cümleyle beraber.” şeklinde. Sonra oradaki görevliler kaybolduğumuzu anladılar ve bizi asker çadırının içerisine alıp çay ikram ettiler. Yoğun gayretler sonucu çadırı bulduk. Tam Efendimiz namaz kılarken çadırdan içeri giriyoruz, kendileri hem namaz kılıyorlar, hem de gözünün ucuyla bize bakıyorlardı. Üstadımız, bu durumu, çok lâtif bir şekilde anlatırlardı. Daha sonradan öğrendim. Hacı Hasan Efendimiz dedi ki; o asker olarak gördüğünüz, belki Abdülkadir Geylânî olabilirdi. “Ben hep onları gönderdim sizi bulmaları için.” dedi. Hakikaten bulunmamız çok olağanüstü bir hâdiseydi. Çünkü târif edemeyeceğim bir izdiham söz konusuydu. Sonraları çevresindekilere: “Çocuklarım bulundu bir kurban keseceğim.” diyorlarmış.

Netice-i Kelâm

Efendim son olarak şunu sormak istiyorum. Bir Müslümanın hayatında o kutsal beldenin önemi ne olmalı. Son olarak bu sorumuza da cevap verirseniz çok memnun oluruz.

Çok kısa olacak ama izâhına ihtiyaç duyuyorum. “Haliyle hallenmek.” Meselâ “Namaz mü’minin miracıdır.” O zaman mirac zevkine erişmemiz gerekiyor. Hac ibâdetinde de, meselâ, ihramı giydiğimiz zaman ben şu zahiri elbisemi çıkarıp kefenimi giyiyorum diye bir hâl olmalı. Meselâ bir kurbanın kesilişinde bu kurban Allah’a kendisini fedâ ediyor. Acaba ben nasıl kendimi fedâ edebilirim duygusunu taşımak. Şeytan taşlama hâdisesini, sadece o mevkide yapıp ayrılmak değil. Bu bir şeklî vazife olarak orada yapıyor ama şeytanı ebedî olarak taşlamamız

gerektiğinin bilincinde olmalıyız. Meselâ Arafat meydanında bütün insanların bir araya gelişi, mahşer meydanını hatırlatmalıdır. Mekke denildiği zaman 360 tane putun sökülüp atıldığı yer aklımıza gelmeli ve biz de gönlümüzdeki dünya putunu, şehvet putunu, mal, mülk putunu, altın, gümüş putunu nasıl yıkarız da yerine Allah'ın ve Rasûlünün sevgisini yerleştiririz endişesini taşımalıyız. Efendimiz (sav)'i ziyâret ederken, onun davasını kendi nefsimizde, ailemizde, çevremizde nasıl üstün tutarız da bütün insanlığı kurtuluşa erdiririz düşüncesinde olmamız gerekiyor. İşte bu şuurla yapılan Hac makbûl olan Hac'dır. Cenâb-ı Hakk cümlemize bu şuûrda Hac yapmayı nâsib etsin.

Herkesin kalbinde büyük bir sevdâ... Herkese büyük bir sessizlik... Henüz Kabe'ye girmeden Ev Şahibi buyur ediyor ziyaretçileri... Sahibi Hane misafirlerine büyük bir ikramda... Davetçiler teyakuzda, teşrifatçılar bambaşka bir güzellikte...

Zâhiren İbrahim [as]'in yaptığı, bâtinen Hakk'ın nûrdan kurduğu Kâbe, bütün heybet ve ihtişamıyla, üzerindeki âyetlerle, işlemeli örtüsüyle evladını bağrına basan şefkatli bir baba gibi rahmet ve merhamet kollarını açıp ziyaretçilerini kucağına alıyordu.

